

PROBLEMY OŚWIATY W DZIAŁALNOŚCI WOJEWÓDZKIEJ RADY NARODOWEJ W LATACH 1950—1975

Kompetencje rad narodowych w zakresie oświaty regulowane były aktami prawnymi, które stanowiły formalną podstawę działania terenowych organów władzy ludowej. Do najważniejszych z nich należą: ustawa z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, Konstytucja z 22 lipca 1952 r., ustawa z 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych oraz ustawa z 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania.

Wspomniane ustawowe dokumenty prawne, będące ważnymi dla całości kształtu życia państwowego, mają również istotne znaczenie w dziedzinie polityki państwowej PRL. Ustawa z 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej zniósła tzw. organy administracji niespełnionej, do której dotąd należała administracja szkolna, przekazując jej kompetencje radom narodowym i ich organom wykonawczym. Ustawa owa akcentowała kompetencje rad narodowych do kierowania działalnością gospodarczą, społeczną i kulturalną. W praktyce samodzielne dotychczas kuratoria okręgów szkolnych włączono w system rad narodowych, na prawach wydziału spełniającego rolę organu wykonawczego Prezydium WRN w dziedzinie oświaty.

W dalszym ciągu funkcjonowała jednak poza radami narodowymi administracja nad szkolnictwem zawodowym, tzw. okręgowe dyrekcje szkolenia zawodowego. Wpływ wojewódzkich rad narodowych na działalność tego drugiego ogniwa zarządzania szkolnictwem nie był jeszcze pełny, niemniej otwiera to drogę rzeczywistej integracji działalności administracji szkolnej. Formalnoprawna integracja działalności administracji szkolnej oparta została na ustawie z dnia 10 września 1956 r. o przejęciu szkolnictwa zawodowego przez ministra oświaty oraz na przepisach wykonawczych. Faktyczne połączenie wydziałów oświaty prezydiów wojewódzkich rad narodowych i okręgowych dyrekcji szkolenia zawodowego nastąpiło w 1958 r. na mocy postanowienia § 1 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów, które określało, że organami administracji do spraw oświaty i wychowania, podległymi prezydium rad narodowych, są w województwach

kuratoria okręgów szkolnych. Powołanie jednolitej terenowej administracji oświatowej nastąpiło w całym kraju. Proces integracji zarządzania sprawami oświaty na szczeblu wojewódzkim w okresie 30-lecia PRL do końca nie został zakończony, a poza zasięgiem kuratoriów pozostawało szkolnictwo resortowe, z tego w województwie zielonogórskim do najważniejszych należały szkoły rolnicze, medyczne i artystyczne.

W systemie zarządzania sprawami oświaty, szkolnictwem wszystkich resortów i placówkami oświatowo-wychowawczymi na szczeblu wojewódzkim jedynym kompetentnym organem była Wojewódzka Rada Narodowa i jej prezydium; stąd tak istotna jej rola w polityce oświatowej. Wojewódzka Rada Narodowa swoje uprawnienia i obowiązki w sprawach oświaty i wychowania wyprowadzała także z ustaleń Konstytucji PRL, a zwłaszcza postanowień zawartych w artykułach 35, 37 i 40. Zakres zadań terenowych organów władzy państwowej określa rozdz. 5 Konstytucji PRL, stwierdzając między innymi (art. 40), że: „rady narodowe wykorzystują wszelkie zasoby i możliwości terenu dla jego wszechstronnego rozwoju gospodarczego i kulturalnego, dla coraz lepszego zaspokojenia potrzeb ludności w zakresie zaopatrzenia i usług oraz dla rozbudowy instytucji i urządzeń komunalnych, kulturalnych, sanitarnych i sportowych”.

Zasady polityki oświatowej w Polsce Ludowej kompleksowo określała ustawa z dnia 15 lipca 1961 r. o rozwoju systemu oświaty i wychowania, która jednocześnie stanowi najważniejszą podstawę prawną w dziedzinie ustroju szkolnictwa, celów i treści funkcjonowania systemu oświatowego w naszym kraju.

Wyliczone dokumenty prawne, dotyczące działania rad narodowych, jak i odnoszące się do spraw oświaty, stanowiły podstawę, na mocy której Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze oddziaływała na całości kształt życia społeczno-gospodarczego w województwie, w tym również na sprawy oświaty.

Opracowanie niniejsze daje przegląd problematyki oświatowej w pracach WRN w Zielonej Górze zarówno na jej sesjach, jak też w ramach działalności Komisji Oświaty.

Problematykę oświatową Wojewódzka Rada Narodowa prowadziła z inicjatywy prezydium oraz radnych, którzy występowali z postulatami za pośrednictwem komisji, bądź w drodze interpelacji.

Rozpartywanie problematyki z inicjatywy Prezydium WRN wyrażało się w kilku formach, z których najważniejszymi były:

1. specjalne sesje WRN poświęcone wyłącznie problematyce oświatowej;
2. analizowanie zagadnień oświatowych przy okazji uchwalania kolejnych planów 5-letnich bądź rocznych;
3. ujmowanie tej problematyki w rocznych sprawozdaniach z realizacji planu i budżetu województwa;

4. zwięzła ocena życia oświatowego na terenie województwa na uroczystych sesjach, organizowanych z okazji ważnych świąt i rocznic państwowych oraz podsumowujących dorobek poszczególnych kadencji.

Problematyka oświatowa podnoszona na sesjach WRN z inicjatywy radnych dotyczyła z reguły wąskich zagadnień określonego okręgu wyborczego, bądź wybranych spraw o zasięgu wojewódzkim. Inicjatywę tę radni przejawiali bądź w trakcie dyskusji, bądź w postaci wniosków i interpelacji.

Wyrazem najszerszego zainteresowania omawianą problematyką ze strony Wojewódzkiej Rady Narodowej są jej sesje poświęcone wyłącznie sprawom oświatowym. Częstotliwość sesji w tej sprawie, rodzaj rozpatrywanej problematyki, jej zgodność z polityką oświatową państwa i teorią pedagogiczną oraz osiągnięte efekty w dziedzinie oświaty na danym terenie można uznać za główne kryteria oceny wpływu WRN na życie oświatowe województwa. Jest to też próba oceny rangi szkolnictwa w życiu gospodarczo-społecznym regionu, bowiem sesja WRN stanowi najwyższy konstytucyjny szczebel państwowego kierownictwa na terenie województwa.

Wprawdzie częstotliwość rozpatrywanej na sesji problematyki nie zawsze musi decydować o jej społecznej randze, jednak jej pomijanie lub przemilczanie uzasadniałoby tezę, że zagadnienie nie uwzględnione w pracach najwyższego organu terenowej władzy państwowej traktowane jest marginesowo.

W latach 1950—1975 sesje Wojewódzkiej Rady Narodowej, poświęcone wyłącznie sprawom oświaty, uwzględniały następujące problemy: przebieg walki z analfabetyzmem na terenie województwa zielonogórskiego (29 marca 1950 r.), osiągnięcia i dorobek województwa zielonogórskiego w dziedzinie gospodarki, kultury, oświaty, zdrowia i innych (21 lipca 1952 r.), rozwój życia kulturalnego na terenie województwa (24—25 września 1953 rok), działalność Wydziału Oświaty Prezydium WRN w zakresie wychowania i podniesienia wyników nauczania w szkołach (12—13 marca 1954 rok), rozwój życia kulturalnego w województwie zielonogórskim (29—30 czerwca 1956 r.), rozwój oświaty na terenie województwa oraz budowa szkół z inicjatywy ludności (5—6 marca 1959 r.), pięcioletni plan rozwoju oświaty na terenie województwa zielonogórskiego (15—16 lutego 1963 r.), kierunki rozwoju życia kulturalnego w województwie zielonogórskim w okresie do roku 1965 (20—21 września 1963 r.), zadania szkolnictwa zawodowego na tle potrzeb rozwoju województwa (3—4 marca 1966 r.), sprawozdanie z działalności Prezydium WRN z realizacji uchwały WRN o aktualnym stanie szkolnictwa zawodowego i średniego w województwie zielonogórskim (25 kwietnia 1967 r.), program rozwoju kultury fizycznej w województwie zielonogórskim w latach 1971—1975 (20—21 lutego 1970 rok), kierunki rozwoju szkolnictwa zawodowego, uwzględniające potrzeby

gospodarcze województwa (25 czerwca 1971 r.), uchwalenie planu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa na lata 1971—1975 (22 czerwca 1972 r.), program poprawy warunków życia i wychowania młodzieży w województwie zielonogórskim (18 czerwca 1973 r.), ocena dorobku XXX-lecia i główne kierunki rozwoju województwa zielonogórskiego do 1990 r. (12 lipca 1974 r.), sprawozdanie z wykonania uchwały WRN z dnia 25 czerwca 1971 r. w sprawie kierunków rozwoju i unowocześnienia szkolnictwa zawodowego oraz dostosowania do potrzeb społeczno-gospodarczych województwa (4 marca 1975 r.).

Do tematycznego rejestru sesji WRN w sprawach oświaty należałoby dodać jeszcze co najmniej jedną w każdym roku, poświęconą sprawom budżetowym, na której w sposób skondensowany i sumaryczny oceniano życie oświatowe, a zwłaszcza jego efekty ilościowe. Problematyka życia oświatowego była również eksponowana na sesjach WRN przy okazji omawiania zagadnień kultury oraz na wszystkich sesjach organizowanych z okazji Święta Odrodzenia Polski. Na podstawie analizy tematyki sesji WRN możemy stwierdzić, że rada podejmowała najbardziej newralgiczne problemy aktualnej dla całego kraju polityki oświatowej. Rozpatrzmy te zagadnienia na podstawie wybranych przykładów. W dniu 7 kwietnia 1949 r. Sejm PRL uchwalił ustawę o likwidacji analfabetyzmu w Polsce. Na mocy tej ustawy powołano Pełnomocnika Rządu do Walki z Analfabetyzmem oraz Główną Komisję Społeczną do Walki z Analfabetyzmem. Odpowiadające im organa powołano również na szczeblu wojewódzkim. W całym kraju intensywna akcja likwidacji analfabetyzmu została w zasadzie zakończona na początku 1952 r. Było to gigantyczne przedsięwzięcie oświatowe w Polsce, nie mające precedensu w dziejach naszego kraju.

Na Ziemi Lubuskiej największy zasięg akcji likwidacji analfabetyzmu przypadł na lata 1950—1951. Włączyły się do niej aktywnie partie polityczne, organizacje społeczne, Związek Młodzieży Polskiej i związki zawodowe. Największy zaś wkład pracy do walki z analfabetyzmem wnieśli nauczyciele. Przebiegiem tej akcji rada zajmowała się przy różnych okazjach, a dwukrotnie problem ten stanowił oddzielny przedmiot jej rozważań na sesjach.

W trakcie analizowania tej problematyki precyzowano obowiązki terenowych organów władzy w tym zakresie oraz polityczno-społeczne znaczenie walki z analfabetyzmem. Podkreślano często, że analfabetyzm jest haniebną spuścizną kapitalizmu, a Polska Ludowa udostępnia wiedzę wszystkim swym obywatelom, zwłaszcza robotnikom i chłopom — klasom dawniej odsuniętym od szkolnictwa, oświaty i kultury.

W wyniku skoordynowanych wysiłków analfabetyzm jako zjawisko masowe został zlikwidowany. W tym czasie w całym kraju akcją nauki

czytania i pisania objęto ponad milion osób, z których świadectwa ukończenia kursów otrzymało ponad 800 tys., a na Ziemi Lubuskiej ponad 18 tys. Poświęcenie przez WRN w przeciągu krótkiego okresu czasu dwóch sesji tylko temu problemowi, świadczy o nadaniu wysokiej rangi akcji walki z analfabetyzmem, a wysiłki rady w tym zakresie uznać należy za słuszne i uzasadnione zarówno racjami polityki oświatowej, jak i teorii pedagogicznej.

Ważne miejsce w życiu oświatowym województwa zajmują sesje Wojewódzkiej Rady Narodowej organizowane w latach: 1954, 1959, 1962, 1966, 1971 i 1973, poświęcone wyłącznie szkolnictwu.

Na sesji WRN w dniach 12—13 marca 1954 r. rozpatrzono sprawozdanie Wydziału Oświaty Prezydium WRN z działalności w zakresie wychowania i podnoszenia wyników nauczania. Między innymi oceniono też stan organizacyjny szkolnictwa na terenie województwa. W tym czasie było 19 liceów ogólnokształcących, a w szkołach wszystkich typów uczyło 3385 nauczycieli, w tym 36% niekwalifikowanych (wielu z nich posiadało tylko 7 klas szkoły podstawowej), z których dokształcało się 65%. W szkołach średnich odsetek nauczycieli niekwalifikowanych przekraczał 40%. Zwracano wówczas uwagę na słabą troskę władz powiatowych o mieszkania dla nauczycieli i ich zaopatrywanie w artykuły pierwszej potrzeby. Sygnalizowano też niektóre zjawiska z zakresu procesu nauczania i wychowania, jednakże zatrzymywano się jedynie na zewnętrznych ich przejawach, pomijając głębszą analizę tej problematyki. Radni ostro reagowali na braki w zaopatrzeniu i wyposażeniu szkół, np. podawali konkretne przykłady niedoborów pomocy naukowych, a także umywalek, kranów, opału na zimę. Owa troska radnych WRN o zabezpieczenie szkołom materialnych warunków funkcjonowania była charakterystyczna dla całego 25-lecia.

Sesja WRN, która odbyła się w marcu 1959 r., poświęcona była sprawie rozwoju oświaty i budownictwa szkolnego w latach 1960—1965. W części dotyczącej spraw rozwoju oświaty szczególnie wyeksponowano sytuację kadrową szkolnictwa. Zarejestrowano wówczas, że w liceach ogólnokształcących pracowało 255 nauczycieli, w których 23 nie posiadało ukończonych studiów wyższych, w technikach na 122 nauczycieli było 34 bez kwalifikacji, na 143 nauczycieli liceów pedagogicznych i studiów nauczycielskich 28 nie ukończyło wyższych uczelni. Radni opowiadali się za koniecznością podnoszenia kwalifikacji przez nauczycieli szkół wszystkich typów. W uchwalonym wówczas programie rozwoju szkolnictwa wyeksponowano między innymi problem budowy szkół z inicjatywy ludności w ramach ogólnonarodowej akcji pn. „Budowa 1000 szkół na 1000-lecie”.

W styczniu 1955 roku powołano Wojewódzki Komitet Koordynacyjny Społecznego Funduszu Budowy Szkół. Na jego czele stanął ówczesny

wiceprzewodniczący Prezydium WRN, Jan Koleńczuk. Przyjęty wówczas przez WRN plan budownictwa szkolnego został w całej rozciągłości wykonany. W latach 1959--1965 na ten cel zebrano ponad 190 mln zł i wybudowano 26 obiektów szkolnych na terenie województwa.

Kolejne sesje WRN, poświęcone wyłącznie sprawom oświatowym, zajmowały się uchwalaniem planów rozwojowych szkolnictwa na terenie województwa. Szczególnie starannie opracowano materiały na sesję, która odbyła się w marcu 1966 r. Dokonano wówczas oceny szkolnictwa zawodowego na tle potrzeb rozwojowych gospodarki województwa i po raz pierwszy w analizowanym okresie ujmowano rozwój szkolnictwa łącznie z potrzebami kadrowymi różnych działów gospodarki województwa. Stwierdzono wówczas, że potrzeby gospodarcze województwa zielonogórskiego w latach 1966--1970 wynoszą ogółem około 52.000 robotników wykwalifikowanych oraz około 14.600 techników i absolwentów szkół zawodowych równorzędnych. Równocześnie przewidywano, że w tym samym okresie szkolnictwo zawodowe wszystkich typów wyszkoli 59 tys. absolwentów, w tym około 13 tys. z tytułami techników. Ponadto ustalono, że globalne zapotrzebowanie gospodarki województwa na robotników wykwalifikowanych zostanie zaspokojone w 88%, zaś na techników w granicach 90%. W przedłożonym materiale na sesję WRN gruntownie analizowano możliwość rozwoju szkolnictwa oraz warunki nań wpływające; obok kadry nauczycielskiej, istotne znaczenie odgrywała baza lokalowa i materialna oraz budownictwo internatów.

Równocześnie stwierdzić należy, że stałą słabością przyjmowanych planów w dziedzinie oświaty była metoda ich opracowywania, gdyż zaplanowane wskaźniki w planach kilkuletnich z reguły były mało precyzyjne i musiały być każdego roku korygowane.

Problematykę szkolnictwa zawodowego jeszcze dwukrotnie stawiano pod obrady sesji WRN. W 1971 r. zatwierdzono kierunki rozwoju szkolnictwa zawodowego, uwzględniające potrzeby gospodarcze województwa, a w 1975 r. wysłuchano sprawozdania z realizacji dokumentu, przyjętego w 1971 r. W materiałach z 1971 r. akcentowano, że zaspokojenie przez szkolnictwo potrzeb kadrowych regionu nie może być tylko rozpatrywane z pozycji szacunku ilościowego, ale i jakościowego, uwzględniającego zarówno doraźne potrzeby gospodarki narodowej, jak i wynikające z perspektywnego planu rozwoju społeczno-gospodarczego województwa.

Podjęte zagadnienie było omawiane w nowym klimacie politycznym i odmiennych warunkach społecznych. Wskazywano, że przy planowaniu kształcenia zawodowego młodzieży, oprócz potrzeb kadrowych rozwijającej się gospodarki, należy również uwzględnić potrzeby społeczne środowiska, a więc powszechne kształcenie w szkołach ponadpodstawowych, możliwość awansu zawodowego dzieci robotników i chłopów, dostosowa-

nie kształcenia zawodowego dziewcząt do ich struktury psychofizycznej. Rozwiązania na okres 5-letni oparto na stwierdzeniu, że nasycenie kadrami kwalifikowaną zakładów pracy i instytucji w województwie zielonogórskim jest znacznie niższe od średniej krajowej.

Stan organizacyjny szkolnictwa zawodowego obejmował 282 szkoły, z łączną liczbą 52.619 uczniów kształcących się w 67 specjalnościach na poziomie średnim.

Na omawianej sesji podjęto ważną w skali krajowej decyzję o powołaniu 4-letniej szkoły zawodowej dla dziewcząt o kierunku ogólnogospodarczym, której założeniem było przygotowanie wykwalifikowanych kadr ze średnim wykształceniem. Nieco później nadano szkole status liceum zawodowego.

Generalnie przyjęto, że w 5-latce 1971—1975 szkolnictwo zawodowe wykształci około 49 tys. absolwentów zasadniczych szkół zawodowych i 19.800 techników różnych specjalności. Ponadto odrębnie potraktowano kształcenie w szkołach dla potrzeb gospodarki rolnej, wyliczając szacunkowe zapotrzebowanie na 5.600 osób. Rozpatrywany temat kształcenia kadr dla potrzeb gospodarki województwa w omawianej pięcioletce rozszerzono o problematykę modernizacji oraz postępu technicznego i pedagogicznego. Ponadto stwierdzono, że realizacja uchwały z dnia 25 czerwca 1971 r. przebiegała właściwie. Z satysfakcją podkreślono, że duży wzrost kształcenia zawodowego na poziomie średnim wystąpił w omawianym okresie w liceach zawodowych, a więc szkołach przygotowujących „robotników z maturą”. Jeżeli w 1971 r. do tej bliżej nie znanej społeczności szkoły zawodowej przyjęło 887 uczniów (4,5% ogółu absolwentów klas ósmych), to w 1974 r. wstąpiło do nich już 1908 uczniów (10,5% absolwentów klas ósmych).

Dużym uznaniem społecznym, podkreślali radni, cieszą się 3-letnie technika organizowane na podbudowie programowej szkoły zawodowej, które zwiększyły stan przyjęć z 1046 uczniów w 1971 r. do 1665 w roku 1974. Tak więc proces upowszechnienia średniego wykształcenia był coraz realniejszy, zbieżny z aspiracjami oświatowymi społeczeństwa.

Problem dostosowania szkolnictwa zawodowego do potrzeb rozwijającej się gospodarki uzyskał w czerwcu 1975 r. pozytywną ocenę Wojewódzkiej Rady Narodowej w Zielonej Górze. W okresie swej 25-letniej działalności (1950—1975) tylko jeden raz problematyka wychowawcza była przedmiotem jej obrad. Miało to miejsce 18 czerwca 1973 r. WRN rozpatrywała „Program działania na rzecz wychowania młodzieży i systematycznej poprawy warunków jej życia w województwie zielonogórskim”. Przedkładając radzie materiał podkreślono dwie istotne kwestie, po pierwsze, że: „Program” ten stanowi integralną część perspektywicznego planu rozwoju regionu, jest spójnym jego elementem oraz po dru-

gie, że jest nie tylko zbiorem zadań dla społeczeństwa dorosłych, ale otwiera ogromne pole do działania dla całej młodzieży, organizacji młodzieżowych i wszystkich ludzi z inicjatywą. Zadania zawarte w programie dotyczyły wielu dziedzin życia młodzieży oraz dawały wyraz potrzebie koordynacji frontu wychowawczego, obejmującego dom, szkołę, zakłady pracy, instytucje kulturalno-oświatowe, sport i turystykę oraz placówki różnego typu, świadczące usługi na rzecz młodzieży.

Programowe ustalenia kierunkowe, a jednocześnie w miarę skonkretyzowane, obejmowały następujące dziedziny życia młodzieży: oświatę i wychowanie, zatrudnienie, kulturę i sztukę, wychowanie fizyczne, sport i turystykę, ochronę zdrowia, poprawę warunków socjalno-bytowych oraz zaopatrzenie rynku w potrzebne artykuły. Uwaga radnych koncentrowała się na sprawach perspektyw i zadań młodzieży, problemów opiekuńczo-wychowawczych we współczesnym społeczeństwie, roli szkoły w systemie wychowania oraz roli i zakresu odpowiedzialności rodziny i środowiska społecznego za wychowanie.

Problematyka młodzieży i jej wychowanie, podjęta w sposób kompleksowy i pełny, w ujęciu długofalowym, wymagała dużej troski ze strony rad narodowych wszystkich szczebli, stąd WRN zaleciła odbycie sesji powiatowych rad narodowych oraz uchwalenie powiatowych programów działania na rzecz wychowania młodego pokolenia. Wojewódzka Rada Narodowa realnie patrzyła na rejestr zadań określonych w programie, zalecając włączenie poszczególnych zagadnień do rocznych i pięcioletnich planów społeczno-gospodarczego rozwoju województwa. Jednocześnie, dążąc do podjęcia wszechstronnej działalności na rzecz wychowania młodzieży w regionie zielonogórskim, w dniu 18 czerwca 1973 r. wystąpiła do społeczeństwa z następującym apelem:

„Doceniając rangę i znaczenie wychowania młodzieży, jej rolę w rozwoju społecznym, kulturalnym i ekonomicznym Ziemi Lubuskiej, Wojewódzka Rada Narodowa zwraca się z gorącym apelem do wszystkich zakładów pracy, instytucji, organizacji społecznych, związków zawodowych i samorządów mieszkańców, rodziców i wychowawców młodzieży o stworzenie jak najbardziej sprzyjających warunków wychowania, pracy i życia młodego pokolenia.

Kierunki działania na rzecz młodzieży w naszym województwie zawarte w programie przyjętym przez WRN wymagają zespolenia wysiłków całego społeczeństwa, wyzwolenia inicjatywy i podejmowania szerokiego działania ze strony wszystkich uczestników frontu wychowawczego.

W oparciu o dotychczasowy dorobek pracy z młodzieżą i na rzecz młodzieży zwracamy się do wszystkich zakładów pracy, rad zakładowych i samorządów robotniczych o udzielenie wszechstronnej pomocy materialnej szkołom i placówkom oświatowym, kulturalnym, o stwarzanie odpo-

wiednich warunków młodzieży podejmującej pracę, o jej dalsze kształcenie i awans w zawodzie.

Dokonujące się przemiany społeczno-polityczne w kraju i w województwie, dalszy szybki postęp nauki i techniki w przemyśle i rolnictwie wymagają twórczego udziału młodzieży w tych przemianach, wysokich kwalifikacji, społecznego zaangażowania i ofiarności.

Kierujemy nasz apel do młodzieży miast i wsi, by pod ideowym kierownictwem Federacji Socjalistycznych Związków Młodzieży Polskiej przodowała w nauce i pracy zawodowej, podejmowała nowe zadania produkcyjne i techniczne, by aktywnie uczestniczyła w życiu kulturalnym, sportowym i społecznym naszego regionu.

Tylko zespolone doświadczenie starszego pokolenia z zapałem i energią młodych jest w stanie zapewnić pomyślną realizację naszych planów dalszego rozwoju i rozkwitu Ziemi Lubuskiej, w których jest miejsce na urzeczywistnienie osobistych dążeń i aspiracji młodego pokolenia".

Planowanie oświatowe oparte było na wielkościach globalnych i procentowych, toteż zachodziła potrzeba dokonywania każdego roku ustalenia tzw. wskaźników budżetowych związanych z działalnością poszczególnych dziedzin życia oświatowego. Okazję ku temu stanowiły sesje budżetowe WRN. Dokonywano na nich sumarycznego bilansu pracy wszystkich typów szkolnictwa, a jednocześnie precyzowano nowe zadania i środki zabezpieczające ich realizację.

Sprawy finansowania szkolnictwa prawie całkowicie uzależnione były od rad narodowych. Na sesjach WRN każdego roku przyznawano na ten cel odpowiednie kwoty w ramach wydatków budżetowych województwa. Stan ten przykładowo ilustruje poniższe zestawienie:

Rok	Wydatki na oświatę i wychowanie w tys. zł
1955	138 506
1960	329 555
1961	426 491
1965	610 137
1967	715 672
1968	643 600
1969	722 390
1970	705 977
1971	767 000
1972	863 826
1973	1 021 751
1974	1 107 688
1975	769 525

Udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach budżetowych województwa wynosił ponad 20% każdego roku (tylko w 1960 r. wynosił 18%). Wojewódzka Rada Narodowa zabezpieczała więc odpowiednie środki finansowe na potrzeby szkolnictwa. Budżet oświatowy w wielu przypadkach z różnych przyczyn nie był w pełni wykorzystywany i tak np. w dziale zatytułowanym „Oświata i wychowanie” został zrealizowany w 98,5% w 1965 r., 98,3% w 1967 r., 98,7% w 1959 r., 99,3% w 1975 r., 99,4% przypadało na szkolnictwo ogólnokształcące i 99,6% na szkolnictwo zawodowe.

Zdarzały się też nieliczne co prawda przypadki, że przy okazji sesji budżetowej WRN dyskutowano nad sprawami wyników nauczania i pracy ideowo-wychowawczej na terenie szkoły. Tak np. w sesji WRN w maju 1953 r. uczestniczył minister oświaty Witold Jarosiński, który zabierając głos w dyskusji krytycznie ocenił stan szkolnictwa w województwie zielonogórskim. Podstawę krytycznej oceny stanowił między innymi fakt, że klasy szóste w szkołach zielonogórskich kończy mniejsza liczba uczniów niż na terenie kraju. To samo odnosiło się do klas siódmych. Ponadto istniał problem drugoroczności, która wynosiła wówczas 14% w skali całego województwa.

Ogólnie jednak stwierdzić należy, że na sesjach budżetowych WRN w zasadzie nie zajmowano się sprawami jakości pracy szkół, lecz ich ilościowymi wskaźnikami. Uznać to należy za zjawisko w zasadzie uzasadnione, biorąc pod uwagę charakter i podstawowy cel owych sesji, którym była ocena wykonania planu i budżetu w roku poprzednim oraz ustalenie głównych wskaźników na rok następny dla wszystkich działów gospodarki narodowej w województwie.

Organem wykonawczym Wojewódzkiej Rady Narodowej w sprawach oświaty i szkolnictwa była Komisja Oświaty. Na przykładzie jej funkcjonowania można przedstawić szereg elementów rozwoju WRN w ciągu dwudziestopięcioletniego okresu działania na Ziemi Lubuskiej. Wprawdzie rola tej komisji w latach 1950—1975 nie uległa zasadniczym zmianom, prócz kompetencyjnych, to warto w tym miejscu odnotować, że kompetencje te wyznaczały następujące ustawy: z dnia 20 marca 1950 r. o terenowych organach jednolitej władzy państwowej, z 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych oraz z 28 czerwca 1963 r. o zmianie ustawy o radach narodowych z 1958 r.

W pierwszym okresie pracy Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze powołała Komisję Oświaty i Kultury, która przyjęła funkcję organu kontroli społecznej w płaszczyźnie zagadnień oświatowych i kulturalnych. Na sesji w dniu 27 lutego 1953 r. rada podjęła uchwałę, na mocy której dokonano reorganizacji tej komisji i powołano odrębną Komisję Kultury. Uzasadniając tę decyzję podano między innymi, że wprowadza się zmiany

„ze względu na poważny przyrost spółdzielni produkcyjnych oraz stały rozwój życia kulturalnego wsi i miast. Komisja Oświaty i Kultury nie mogła podołać zakresowi zadań w dziedzinie oświaty i kultury, [ponieważ — przyp. B. Ratus] przeważnie miała na uwadze życie oświatowe naszego województwa, zaniedbując zagadnienia życia kulturalnego”.

Drugi okres działalności Komisji Oświaty charakteryzuje się jej inicjatorską rolą jako organu wytyczającego kierunki działania dla administracji szkolnej i placówek przez tę administrację zarządzanych. Powołanie przez WRN Komisji Oświaty i Nauki (uchwała z dnia 11 czerwca 1965 r.) połączone było ze znacznym rozszerzeniem jej kompetencji. Ogólnie biorąc komisja odpowiadała za:

1. utrzymywanie stałej łączności z masami pracującymi i ich organizacjami, przyciąganie ich do współpracy z władzą państwową i jej organami, pobudzanie i wykorzystywanie społecznej inicjatywy przez:
 - współpracę z Wojewódzkim Komitetem Frontu Jedności Narodu w zakresie inicjowania czynów społecznych i organizowania spotkań radnych i członków komisji spoza rady z wyborcami,
 - odbywanie posiedzeń w zakładach pracy dla omówienia interesujących załogę zagadnień, takich jak: podnoszenie kwalifikacji zawodowych, uzupełnianie wykształcenia pracowników, wyjaśnianie uchwał rady i jej prezydium oraz popularyzacja wśród ludności zamierzeń i dorobku rady,
 - organizowanie spotkań środowiskowych z komitetami rodzicielskimi, młodzieżą studiującą w Wyższej Szkole Inżynierskiej, w punktach konsultacyjnych Uniwersytetu im. A. Mickiewicza i innych szkołach wyższych, z członkami ZMS, ZMW, ZHP i Związku Nauczycielstwa Polskiego,
 - udział przedstawicieli komisji w przyjmowaniu skarg i wniosków ludności oraz kontrolę sposobu ich realizacji;
2. przygotowanie materiałów na sesje poświęcone zagadnieniom należącym do zakresu działania komisji;
3. opracowanie projektów uchwał na sesje rady w sprawach dotyczących oświaty i nauki;
4. realizację uchwał i wytycznych rady i organów nadrzędnych;
5. roczne i wieloletnie projekty planów gospodarczych i budżetu oraz kontrolę ich realizacji.

Komisja Oświaty i Nauki kontrolowała działalność Kuratorium Okręgu Szkolnego, jak też podporządkowanych mu szkół i placówek, ze szczególnym uwzględnieniem: realizacji planu gospodarczego i budżetu, planowania inwestycji, sposobu załatwiania postulatów, skarg i wniosków, działalności szkół i placówek oświatowych, organizacji wypoczynku dzieci

i młodzieży, warunków socjalno-bytowych nauczycieli i ich kwalifikacji zawodowych.

Kontrole te przeprowadzane były przez członków komisji, a także wspólnie z Delegaturą NIK, Inspektoratem Kontrolno-Rewizyjnym, inną resortową komisją rady i resortowymi komisjami rad narodowych niższego szczebla.

Komisja Oświaty i Nauki WRN posiadała również uprawnienia do wydawania kuratorowi oświaty i wychowania wiążących zaleceń w sprawach: opracowywania materiałów na sesje, usprawnienia organizacji pracy, obsługi interesantów, podnoszenia kwalifikacji zawodowych pracowników, czynów społecznych na rzecz oświaty i nauki oraz terminowej i właściwej realizacji uchwał rady. Poza wymienionymi kompetencjami komisja opiniowała wnioski personalne dotyczące zmian na stanowisku kuratora, a także projekty planów inwestycyjnych (budowa i rozbudowa obiektów oświatowych) i zamierzonych zmian w sieci szkolnej.

Celem ujednoczenia przedsięwzięć dotyczących oświaty i nauki w skali województwa, współdziałała z komisjami rad narodowych niższego stopnia, najczęściej poprzez uczestnictwo swych członków w posiedzeniach tych komisji.

Jest rzeczą charakterystyczną, że tematyka rozpatrywana na posiedzeniach Komisji Oświaty i Nauki powtarza się cyklicznie, od początku istnienia WRN. Do stałych problemów podejmowanych każdego roku należały między innymi sprawozdania Kuratorium Okręgu Szkolnego z realizacji planu i budżetu oraz projekty planu i budżetu w dziedzinie oświaty i wychowania, przygotowania i przebiegu kolonii i obozów letnich oraz ocena wyników nauczania. Pozatem co kilka lat komisja rozpatrywała takie problemy, jak: wychowanie pozaszkolne, oświata dorosłych, remonty szkół, realizacja obowiązku szkolnego, sprawy bytowe pracowników oświaty.

W każdym roku odbywało się około 10—14 posiedzeń. Omawiana tematyka stanowi zarazem odbicie niektórych specyficznych form życia oświatowego w poszczególnych okresach. Oprócz wspomnianych już problemów omawianych przez cały okres 25-lecia, do roku 1956 występowały takie tematy, jak: konferencje sierpniowe, wybory komitetów rodzicielskich, walka z analfabetyzmem, praca oświatowa w spółdzielniach produkcyjnych.

W miarę rozwoju oświaty na terenie województwa poszerzał się też i zmieniał zakres tematyki podejmowanej przez tę komisję. Po 1956 r. coraz częściej zajmowała się sprawami kształcenia i doskonalenia nauczycieli, realizacji reformy szkolnej, świadczeń na Społeczny Fundusz Budowy Szkół i Internatów, postępu pedagogicznego itp.

Szczegółowa analiza tematyki posiedzeń Komisji Oświaty i Nauki uzasadnia stwierdzenie, że organ wykonawczy WRN w zasadzie nie przygotowywał żadnych własnych ocen analizowanych zjawisk oświatowych, opierając się wyłącznie na materiałach przygotowanych przez administrację szkolną. Stąd też wiele zagadnień omawianych przez komisję nosiło nazwę informacji, oceny, zapoznania, co przedstawiają następujące przykłady: „informacja o rekrutacji do szkół średnich”, „ocena wykonania planu i budżetu”, „zapoznanie się z przygotowaniem do akcji letniej”. W takim stanie rzeczy dyskusja na posiedzeniach komisji nie mogła wkraczać zbyt daleko poza oceny zjawisk, sprecyzowane przez przedstawicieli władz oświatowych.

Efektywność pracy Komisji Oświaty i Nauki WRN uzależniona była od jej składu osobowego. Do 1958 r. w skład komisji wchodził wyłącznie radni, nie zawsze nauczyciele, stąd oddziaływanie tego organu ukierunkowane było przede wszystkim na Administrację szkolną i zagadnienia przez nią podejmowane i rozstrzygane. Po tym okresie w jej skład wchodził wysoko kwalifikowani pracownicy oświaty, nauczyciele i pedagodzy, stąd podejmowane problemy obejmowały również sprawy dydaktyczne i opiekuńcze. Pomimo podejmowanych prób, Komisja Oświaty i Nauki nie zdołała swym zasięgiem objąć szkolnictwa resortowego, a więc szkół będących w gestii resortów rolnictwa, zdrowia oraz kultury i sztuki. Tym samym nie mogła spełnić swej integrującej roli w zakresie całokształtu życia oświatowego na terenie województwa.

W kadencji obejmującej lata 1965—1969 pojawiła się nowa forma kierowania sprawami oświaty. WRN i jej organy wykonawcze coraz częściej podejmowały własne obszerne prace analityczno-statystyczne poświęcone wszystkim aspektom życia społeczno-gospodarczego. W publikowanych opracowaniach szeroko uwzględniana jest oświata i szkolnictwo województwa zielonogórskiego. Na szczególną uwagę zasługują następujące: „Ziemia Lubuska 1985. Koncepcja rozwoju gospodarczego” (styczeń 1968), „Dorobek społeczno-gospodarczy i kierunki rozwoju województwa zielonogórskiego” (sierpień 1968), „Rozwój społeczno-gospodarczy województwa zielonogórskiego w okresie kadencji Sejmu PRL i rad narodowych w 1965—1968” (marzec 1969).

Oświata na terenie naszego województwa w latach 1961—1967 przeżywała dynamiczny rozwój. Przejawiał się on w stworzeniu odpowiednich warunków do wprowadzenia ośmioletniego nauczania w szkołach podstawowych oraz przygotowania bazy i kadry do reformy średniego szkolnictwa ogólnokształcącego i zawodowego. Rozwojowi temu towarzyszyło zintensyfikowanie wysiłku wychowawczego szkół w zakresie kształtowania socjalistycznych postaw młodzieży. W parze z tymi zasadniczymi kie-

runkami szedł wzrost autorytetu wychowawczego szkół, które wydobywały treści nauczania i wychowania, sprzyjające skutecznemu kształtowaniu modelu człowieka socjalistycznego. Trzeba stwierdzić, że nie ma dziedziny w szkolnictwie na terenie województwa, w której nie obserwowaloby się wyraźnych osiągnięć.

Wychowaniem przedszkolnym objęto większy procent dzieci w wieku 3—6 lat, niż wynosi przeciętna krajowa (w roku 1966 kraj — 20,8%, województwo — 23,7%). W roku 1960 opieką przedszkolną było objętych 17,0% dzieci, natomiast w roku 1967 wskaźnik ten wyniósł 29,7%.

W szkolnictwie podstawowym okres ostatnich siedmiu lat zaznaczył się stopniową realizacją reformy. Dla zapewnienia pełnego 8-letniego nauczania rozszerzono znacznie ilość szkół o wyższym stopniu organizacyjnym. Wymagało to budowy nowych obiektów szkolnych, rozbudowy już istniejących szkół oraz dokształcania nauczycieli w studiach nauczycielskich i szkołach wyższych celem uzyskania przez nich dodatkowych kwalifikacji.

Od roku 1967 występuje zjawisko spadku liczby uczniów w szkołach podstawowych. Zjawisko to wpłynęło w pewnym stopniu na poprawę bazy materialnej szkół, przede wszystkim w miastach, gdzie zmianowość nauczania uległa pewnemu zmniejszeniu. W roku 1966 w szkołach podstawowych uczyło się 183.334 dzieci, a jednocześnie przewidywano, że w roku 1975 ilość ta zmaleje do 131.000. Wprowadzenie nowych programów nauczania wymagało unowocześnienia procesu dydaktyczno-wychowawczego, z czym wiązało się organizowanie nowych pracowni i klaso-pracowni oraz dodatkowe wyposażenie już istniejących. Liczba pracowni w szkołach podstawowych wzrosła z 326 w 1960 r. do 925 w 1967 r. i planowany był ich wzrost do 1.350 w roku 1975.

W latach 1960—1967 nastąpił także w szkołach podstawowych znaczny wzrost opieki nad dziećmi, wyrażający się między innymi w organizowaniu nowych świetlic i dożywianiu dzieci. W 1960 r. z dożywiania korzystało 5.360 dzieci, w 1967 r. 16.500. Plan do 1975 r. zakładał objęcie dożywianiem 20.000 dzieci.

Dla zapewnienia powszechności nauczania w celu stworzenia odpowiednich warunków dla dzieci opóźnionych w rozwoju umysłowym i kalekich, zwiększono znacznie liczbę miejsc w szkołach podstawowych specjalnych (z 1.234 w 1960 r. do 2.037 w 1967 r.). Szkolnictwo specjalne w tym okresie nie zapewniało jeszcze powszechnego kształcenia wszystkim dzieciom upośledzonym oraz przewlekle chorym. Stąd zakładano, że w każdym powiecie zorganizowane zostaną małe szkoły specjalne z własnym internatem. Dzieci przewlekle chore miały zapewnione wychowanie przedszkolne i nauczanie w zakresie szkoły podstawowej w sanatoriach i prewen-

toriach, a dzieciom kalekim gwarantowano indywidualne nauczanie w domach rodzicielskich.

Nadmienić też należy, że systematycznie poprawiał się wskaźnik absolwentów szkół podstawowych, kontynuujących naukę w szkołach średnich wszystkich typów. Szkoły średnie dysponowały miejscami dla 95,9% dzieci i wskaźnik ten miał utrzymywać się do 1975 r.

Licea ogólnokształcące w zasadzie zaspokajały potrzeby województwa. Przewidywano pewien wzrost uczniów w tym typie szkół. Ponadto od nowa podjęto problem unowocześnienia procesu dydaktyczno-wychowawczego między innymi na drodze tworzenia gabinetów nauczania języka polskiego, języków obcych, historii, wychowania obywatelskiego oraz pracowni fizycznych, chemicznych, a także zajęć z wychowania technicznego.

W tym okresie szczególne osiągnięcia odnotowało szkolnictwo zawodowe zarówno w rozwoju sieci szkół, jak też wzroście liczbowym uczniów i dostosowaniu profilu kształcenia do potrzeb społeczno-gospodarczych regionu.

W latach 1960—1967 zorganizowano 6 nowych techników zawodowych i 5 zasadniczych szkół zawodowych. W szkolnictwie zawodowym liczba wzrosła z 209 w 1963 r. do 423 w roku 1967, a zakładano osiągnięcie stanu 700 w 1975 r. Kadre nauczycielską do pracy w szkołach podstawowych przygotowywały dwa studia nauczycielskie w Zielonej Górze i Gorzowie Wlkp. Już wówczas zakładano przekształcenie tych placówek w wyższe szkoły nauczycielskie.

Jednym z istotnych problemów w zakresie oświaty dorosłych w latach 1960—1967 było doksztalcanie pracujących. W roku 1960 do szkół podstawowych dla pracujących uczęszczało 7.432 uczniów. Liczba ta w roku 1967 zmalała do 5.300. Zakładano, że w 1975 r. doksztalcaniem w zakresie szkoły podstawowej objętych będzie jeszcze 4.500 pracujących. Szczególną uwagę zwrócono na doksztalcanie załóg z dużych zakładów pracy oraz pracowników PGR.

W roku 1960 w liceach ogólnokształcących dla pracujących doksztalcało się 3.175 osób. Liczba ta w roku 1967 wzrosła do 6.361, a w roku 1975 miała osiągnąć 6.500. W celu objęcia doksztalcaniem tak znacznej ilości uczniów, zachodziła konieczność poszerzenia sieci liceów korespondencyjnych. Ważną rolę w zaspokajaniu potrzeb gospodarczych pod względem kadry technicznej spełniały technika dla pracujących, kształcące robotników posiadających wykształcenie podstawowe oraz absolwentów zasadniczych szkół zawodowych.

Niedobór kadr z wyższym wykształceniem spowodował konieczność rozwiązania tego problemu nie tylko na drodze stypendiów dla słuchaczy uczelni na innych terenach, ale również przez zorganizowanie własnego

Przewodniczący WRN Jan Lembas wpisuje się do książki pamiątkowej podczas otwarcia Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze (2 grudnia 1964 r.)

szkolnictwa wyższego. Pierwszym krokiem na „Lubuskiej drodze do uniwersytetu” było uruchomienie w roku 1962 punktów konsultacyjnych dla studiujących zaocznie w Zielonej Górze i Toporowie.

Za jedno z większych osiągnięć województwa w zakresie oświaty uważać należy powstanie w 1965 r. Wyższej Szkoły Inżynierskiej w Zielonej Górze. Realizacja tego zadania była możliwa między innymi dzięki przekazaniu nowo wybudowanego obiektu Studium Nauczycielskiego wraz z zapleczem na cele szkolnictwa wyższego oraz życzliwemu poparciu władz centralnych.

Prezentowany bilans dokonań i osiągnięć oświatowych był dziełem Wojewódzkiej Rady Narodowej, jej Komisji Oświaty i Nauki, Prezydium WRN, a nade wszystko ludzi, którzy na co dzień byli odpowiedzialni za kształt i oblicze szkolnictwa zielonogórskiego. Oświata i wychowanie w województwie zielonogórskim w latach 1971—1975 rozwijały się dynamicznie. Dominowały dwa równoległe nurty: opracowanie nowego modelu systemu edukacji narodowej oraz powszechne doskonalenie pracy szkół w ramach obecnej struktury.

Z organizacyjnego dorobku szkolnictwa lubuskiego w latach 1971—1975 odnotować należy następujące osiągnięcia.

Rozwój wychowania przedszkolnego przyniósł widoczne efekty, jeśli porównać liczbę 22.202 dzieci w wieku przedszkolnym (38,5%), uczęszczających do wszystkich placówek wychowania przedszkolnego w 1971 r. z 35 tys. (55%) dzieci 3—6-letnich w roku 1975. Zdecydowane rozwiązanie uzyskano w powszechności wychowania przedszkolnego w odniesieniu do dzieci 6-letnich, co obrazują następujące wskaźniki: 1971 r. — 46,7%, 1972 r. — 73,8%, 1973 r. — 95,8%, 1974 r. — 97,4%, 1975 r. — 100%. Kadra pedagogiczna przedszkoli do 1975 r. uzyskała w 33% dodatkowe kwalifikacje, 344 osoby zostały przeszkolone na kursach specjalistycznych.

Sieć szkół podstawowych objęta była programem rekonstrukcji, który przewidywał docelowo 100 zbiorczych szkół gminnych, 28 szkół ośmioklasowych oraz 513 punktów filialnych. W 1973 r. zapoczątkowano wdrażanie systemu szkół gminnych, powołując 33 zbiorcze szkoły gminne, a w 1974 r. dalszych 37. W roku 1975 bilans tych dokonań zamykał się 70 zbiorczymi szkołami gminnymi, uzyskując najwyższy wskaźnik w kraju. Powołanie zbiorczych szkół gminnych pozwoliło na wydatne poprawienie ich wyposażenia w pomoce naukowe i sprzęt szkolny. Pełniej wykorzystano też nauczycieli specjalistów, a także w znacznym stopniu usprawniono organizację procesu dydaktyczno-wychowawczego.

Placówki kształcenia specjalnego koncentrowały się na upowszechnianiu szkoły podstawowej specjalnej oraz zwiększaniu zasięgu kształcenia zawodowego absolwentów tych szkół. Zarejestrowany ilościowy stan w latach 1971—1975 porównawczo obrazuje zestawienie: szkoły podstawowe specjalne: 35—40, szkoły zawodowe specjalne: 3—6, uczniowie szkół zawodowych specjalnych: 340—600, specjalne zakłady wychowawcze: 18—13, wychowankowie: 837—1300. W tym okresie w działalności władz szkolnych szkół i placówek eksponowano pracę w zakresie: profilaktyki upośledzenia, pracy reedukacyjno-wyrównawczej w szkolnictwie, pełniejszego rozwiązywania spraw dzieci, specjalnej troski w modelu zbiorczych szkół gminnych.

Kształcenie młodzieży w liceach ogólnokształcących ukierunkowane było na przekazywanie gruntownej wiedzy, rozbudzanie zainteresowań, wyrabianie umiejętności samodzielnego uczenia się, dostrzeganie i rozwiązywanie problemów. W organizacji liceów nastąpił znaczny wzrost w odniesieniu do liczby szkół z 25 do 28, oddziałów z 301 do 365, uczniów z 10.611 do 13.020 oraz wskaźnika absolwentów szkół podstawowych przyjętych do klas I z 14,3% do 20%. W omawianym okresie wprowadzono organizację nauczania profilowanego, uzyskując w 1975 r. następujące wielkości: 213 oddziałów o profilu podstawowym, 98 matematyczno-fizycznym, 24 humanistycznym, 26 biologiczno-chemicznym oraz 4 oddziały o profilu sportowym. Ponadto w 1975 r. na terenie województwa 14 oddziałów objętych było rozszerzonym programem nauczania języków obcych (7 — ję-

zyk rosyjski, 6 — język francuski, 1 — język angielski). Na wyposażenie liceów wydatkowano kwotę ponad 20 mln zł.

Dorobek szkolnictwa zawodowego w dziedzinie kształcenia kadr dla gospodarki narodowej zamykał się: wzrostem liczby młodzieży przyjmowanej do liceów zawodowych, organizacją 3-letnich techników na programowej podbudowie szkoły zawodowej, dwukrotnym wzrostem absolwentów szkół zawodowych podejmujących naukę w technikach dla pracujących (w roku szkolnym 1974/75 — 2.897), rozwiązywaniem problemu kształcenia dziewcząt w liceach zawodowych, preferowaniem kształcenia o kierunku mechanicznym, hodowlanym, samochodowym, rolniczym, elektrycznym i usługowym. Łącznie w roku szkolnym 1974/75 w wymienionych zawodach uczyło się około 59 tys. osób, z tego 10 tys. w szkołach dla pracujących. Nastąpiła dalsza poprawa warunków i organizacji audiowizualnego modelu nauczania. Wartość produkcji warsztatów szkolnych wzrosła z 67.428 tys. zł w 1971 r. do ponad 100 mln zł w roku 1975.

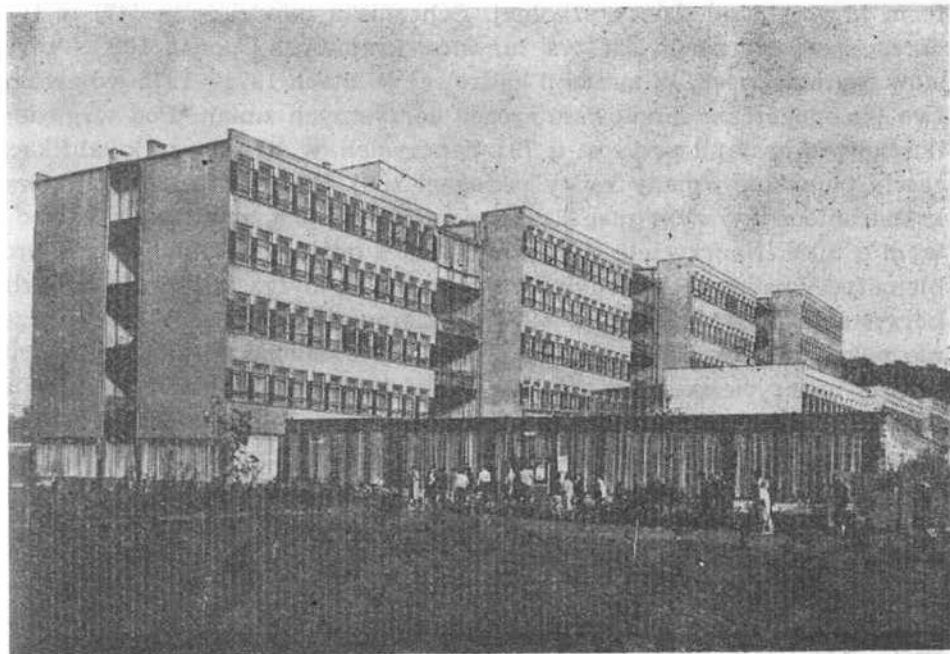
Kształcenie ustawiczne dorosłych w latach 1971—1975 miało intensywny charakter i wyrażało się w ujęciu liczbowym w końcowym okresie liczbą ponad 9.500 absolwentów w zakresie szkoły podstawowej i około 6.800 absolwentów w zakresie szkoły średniej ogólnokształcącej. Rozwijało się również średnie szkolnictwo zawodowe dla pracujących. W roku szkolnym 1971/72 w tym typie szkolnictwa uczyło się 5.818 osób, zaś w roku szkolnym 1974/75 liczba kształcących się wzrosła do 9.500 osób. Wśród nieszkolnych form kształcenia ustawicznego dalej rozwijały się: uniwersytety powszechne (60—80 rocznie), uniwersytety dla rodziców (200 rocznie), punkty odczytowe o tematyce pedagogicznej, kursy języków obcych, kursy utrwalania wiedzy, kursy kwalifikacyjne itp.

Placówki opiekuńczo-wychowawcze w latach 1971—1975 znacznie wzrosły pod względem organizacyjnym. Domy dziecka wzrosły z 7 w 1971 roku do 11 w 1975 roku, zaś miejsca w domach dziecka z 524 do 764 oraz liczba wychowanków z 681 do 1.049. W całym 5-leciu ponad 230 wychowanków zostało usamodzielnionych. Z domów wczasów dziecięcych skorzystało około 5.000 dzieci. W internatach (ogółem 75) zamieszkiwało od 10 do 11 tys. młodzieży. Dwa nowe internaty oddano w Zielonej Górze (588 miejsc), jeden w Głogowie (240 miejsc), Szprotawie (240 miejsc), Świebodzinie (288 miejsc) i Ślubicach (288 miejsc). Na bieżącą działalność internatów w pięciolecie wydatkowano 168.109.600 tys. zł.

Wszystkie szkoły i placówki oświatowo-wychowawcze województwa zielonogórskiego w latach 1971—1975 otrzymały sprzęt i środki dydaktyczne poprzez PZS „CEZAS” na kwotę 230.550 tys. zł, w tym: pomoce naukowe na kwotę 109.550 tys. zł, meble i sprzęt na 90.688 tys. oraz druki na 30.312 tys. zł. W obrotach PZS „CEZAS” coraz więcej miejsca zajmowały

techniczne środki nauczania: projektory filmowe, rzutniki przezroczy, episkopy, epidiaskopy, rzutniki pisma itp.

. W problematyce pedagogicznej lata 1971—1975 charakteryzowały się inicjatywami i przedsięwzięciami służącymi unowocześnieniu procesu dydaktycznego. Taki charakter miały sesje postępu pedagogicznego, akcje odczytów pedagogicznych (na ogólną liczbę 132 odczytów 90 dotyczyło problemów nauczania), konkursy na pracownię przedmiotowe. Powołanie w 1971 r. Wyższej Szkoły Nauczycielskiej w Zielonej Górze, a następnie jej przekształcenie (1 października 1973 r.) w Wyższą Szkołę Pedagogiczną stanowiło konsekwencję prężnego rozwoju organizacyjnego uczelni w pierwszych latach istnienia, w szczególności rozwoju kadry naukowej gwarantującej prawidłowy tok pełnych studiów magisterskich. Dalszym wyrazem tego rozwoju było powołanie z dniem 1 października 1974 roku trzech instytutów: Filologii Polskiej, Nauk Społeczno-Politycznych i Nauk Pedagogicznych.

Gmach Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Zielonej Górze

Powołanie uczelni pedagogicznej otworzyło możliwości szerszej współpracy nauczycieli praktyków z pracownikami nauki. W ramach tych kontaktów przeprowadzono szereg prac eksperymentalno-badawczych, między innymi eksperymenty w zakresie: nauki czytania i pisania dzieci 6-letnich, koncepcji organizacji pracy szkoły środowiskowej, fakultetu pedagogicz-

nego w trzech liceach ogólnokształcących, upowszechniania kultury technicznej wśród dzieci i młodzieży, pracy z uczniami uzdolnionymi matematycznie. Wiele szkół wdrożyło i upowszechniło własne systemy wychowawcze.

Działalność środowiskowa szkół zdobywała coraz szerszy zasięg. O rozmiarach wychowania pozalekcyjnego i pozaszkolnego w szkołach podstawowych świadczą dane z roku szkolnego 1974/75: liczba kół wynosiła 2.500, w tym koła przedmiotowe 1.300, techniczne 200, artystyczne 520 i sportowe 620. W zajęciach pozalekcyjnych uczestniczyło około 50% całej młodzieży szkolnictwa podstawowego. W organizacji wypoczynku młodzieży szkolnej dążono do systematycznego rozszerzania zasięgu oraz podnoszenia jakości. Przykładowo w 1974 r. z wszystkich form wczasów w okresie zimowym i letnim skorzystało 232.500 dzieci i młodzieży. Stałymi formami wczasów objęto 110 tys. dzieci i młodzieży, tj. 60% ogólnej liczby dzieci i uczącej się młodzieży. W latach 1971—1975 następował rozwój różnych form turystyki młodzieży szkolnej. Schroniska młodzieżowe (47) w tym okresie przyjęły ponad 326 tys. turystów krajowych i ponad 10 tys. turystów zagranicznych. W sytuacji kadrowej w latach 1971—1975 województwo zielonogórskie zanotowało szereg korzystnych zmian. Pod względem ilościowym nastąpił przyrost o 791 nauczycieli, w strukturze kwalifikacji zaszły pomyślne zmiany kadry pedagogicznej. Odsetek nauczycieli z wykształceniem wyższym magisterskim wzrósł o 40%, z wyższym zawodowym o 6,1%. Nauczyciele ci stanowili 24,5% ogółu zatrudnionych. W problematyce kadrowej ważnymi zagadnieniami były: zwiększanie liczby korzystających z wczasów (w 1974 r. skierowano 3765 osób), zabezpieczenie pełnej możliwości wypoczynku dla dzieci nauczycielskich, wdrożenie „Karty nauczycielskiej” w zakresie satysfakcjonowania nauczycieli (w latach 1972—1974 wyróżniono 1200 osób nagrodami Ministra Oświaty i Wychowania, 970 nagrodami Kuratora, 1853 osoby otrzymały dodatki specjalne, 1351 nauczycielom przyznano odznaczenia państwowe).

Na poprawę bazy szkolnej w latach 1971—1975 wydatkowano 516,3 mln zł. Wartość czynów społecznych w rozbudowie obiektów oświatowych wyniosła 49,3 mln zł.

Oceniając dorobek szkolnictwa zielonogórskiego doc. dr hab. Jerzy Wołczyk, zastępca ministra oświaty i wychowania, uczestnicząc w 1975 r. w Sesji Postępu Pedagogicznego powiedział: „Szkolnictwo województwa zielonogórskiego jest ważnym ośrodkiem ruchu innowacyjnego. Potwierdziła to w całej rozciągłości zarówno nasza dzisiejsza sesja, jak również bezpośrednie obserwacje, jakie przedstawiciele Ministerstwa Oświaty i Wychowania mieli możliwość dokonać w okresie przeszłym”.

Z pewnej perspektywy czasu obiektywnie stwierdzić należy, że wytyczone i realizowane kierunki rozwoju oświaty i wychowania w woje-

wództwie zielonogórskim w latach 1971—1975 były kontynuacją dorobku osiągniętego przez szkolnictwo lubuskie w latach 1967—1970.

W bilansie przedstawionych dokonań ma swój udział Wojewódzka Rada Narodowa w Zielonej Górze, która wytyczyła kierunkowe działania oświaty i szkolnictwa, a także Komisja Oświaty, Wychowania i Nauki WRN, która w sposób wykonawczy węzłowe problemy podejmowała i wskazywała drogę ich rozwiązań.

We wszystkich działaniach oświatowych angażowani byli radni WRN, a przede wszystkim członkowie Komisji Wychowania, Oświaty i Kultury.